

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

รายวิชา 2062211 หน้าทับดนตรีไทย

อาจารย์สุธินันท์ โสภากาศ

บทที่ 1

บทบาทหน้าที่กลองในวงดนตรีไทย

วงดนตรีไทยทุกประเภทจะมีเครื่องกำกับจังหวะอยู่ในวง เนื่องจากเป็นหัวใจสำคัญในการบรรเลงเพลงไทย ไม่ว่าจะเป็น ฉิ่ง ฉาบ กรับ หรือกลองต่าง ๆ โดยเครื่องกำกับจังหวะมีบทบาทหน้าที่กำกับจังหวะของวงนั้น ๆ ว่าอยู่ในช่วงทำนองช้าหรือเร็ว หน้าที่ของเพลงเป็นเช่นไร เพื่อบอกความยาวของเพลง ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษฎา ด้านประดิษฐ์ ได้แบ่งประเภทของกลองตามบทบาทไว้ 2 ประเภท คือ 1) บทบาทหน้าที่บรรเลงกำกับจังหวะหน้าทับในวงดนตรีไทย 2) บทบาทหน้าที่บรรเลงให้เสียงสัญญาณและประกอบพิธีกรรม (กฤษฎา ด้านประดิษฐ์, 2560, หน้า 20)

1) บทบาทหน้าที่บรรเลงกำกับจังหวะหน้าทับในวงดนตรีไทย

1.1 บทบาทหน้าที่การกำกับจังหวะในวงปี่พาทย์เครื่องห้า เมื่อกล่าวถึงเครื่องห้าในวงปี่พาทย์เครื่องห้า ก็ต้องนึกถึงตะโพน กลองทัด ที่ทำหน้าที่กำกับจังหวะเพลงที่ใช้บรรเลงพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรือ เพลงหน้าพาทย์ เป็นต้น

1.2 บทบาทหน้าที่การกำกับจังหวะในวงปี่พาทย์เสภา เมื่อกล่าวถึงวงปี่พาทย์เสภา ก็จะต้องนึกถึงกลองสองหน้าที่ทำหน้าที่กำกับจังหวะในวง

1.3 บทบาทหน้าที่การกำกับจังหวะในวงปี่พาทย์ไม้นวม วงปี่พาทย์ไม้นวมเป็นวิวัฒนาการของวงปี่พาทย์เครื่องห้าที่ใช้บรรเลงในการละคร จะมีตะโพน กลองทัด ที่มีมาแต่เดิมในวงปี่พาทย์เครื่องห้า พอใช้บรรเลงเพลงละคร หรือบรรเลงเพลงสำเนียงต่าง ๆ ตามละครพันทาง บางทีก็อาจจะใช้กลองแขก เครื่องกำกับจังหวะกลองนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามมูลบทของเพลงนั้น ๆ เมื่อบรรเลง

1.4 บทบาทหน้าที่การกำกับจังหวะในวงปี่พาทย์มอญ วงปี่พาทย์มอญ เป็นวงปี่พาทย์ของชาวมอญที่เป็นที่นิยมบรรเลงในงานอวมงคลของไทยเรา โดยเพลงที่ใช้ส่วนมากจะใช้เปิงมาง และตะโพนมอญเป็นเครื่องกำกับจังหวะ แต่เป็นเช่นเดียวกันกับวงปี่พาทย์ไม้นวม บางคราวเพลงที่ใช้ในวงปี่พาทย์มอญอาจจะเป็นเพลงของไทยเรา เช่นเพลงเรื่องนางหงส์ ก็สามารถเป็นแปลงกลองไปตามมูลบทของเพลงนั้น ๆ

1.5 บทบาทหน้าที่การกำกับจังหวะในวงเครื่องสายไทย เครื่องกำกับจังหวะหน้าทับในวงเครื่องสายไทย คือ โทน-รำมะนา

1.6 บทบาทหน้าที่การกำกับจังหวะในวงมโหรี วิวัฒนาการหน้าทับของวงมโหรีเริ่มมาแต่โทน หรือทับ และเพิ่มรำมะนามาตีหน้าทับ เลยทำให้เกิดคำว่าหน้าทับขึ้นครั้งแรกคือ หน้าทีของทับ ดังนั้น เครื่องกำกับจังหวะหน้าทับในวงมโหรีคือ โทน-รำมะนา

2) บทบาทหน้าที่บรรเลงให้เสียงสัญญาณและประกอบพิธีกรรม

จากคำอธิบายของผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษฎา ด้านประดิษฐ์ อธิบายการบรรเลงกำกับจังหวะ ประกอบการแสดงนาฏกรรมไว้ว่า การบรรเลงอาจเป็นกลองบรรเลงในวงดนตรีไทยแต่แยกออกมาบรรเลง เพื่อเป็นสัญญาณหรือประกอบพิธีกรรม แต่บางชนิดก็อาจจะไม่อยู่ในวงดนตรีไทย (กฤษฎา ด้านประดิษฐ์, 2560, หน้า 20)

2.1 บทบาทหน้าที่ดีเป็นสัญญาณ ได้แก่ กลองทัด ใช้ตีบอกเวลา เช่น สมัยรัตนโกสินทร์มีหอกลอง แขนงกลองไว้ 3 ใบ ใช้ตีบอกเวลา ใช้ตีบอกสัญญาณไฟไหม้ และใช้ตีบอกข้าศึกประชิดเมือง มีชื่อกลองว่า กลองย่ำพระสุริย์ศรี กลองอัคคีพินาศ และกลองพิฆาตไพรี นอกจากนี้แล้วยังมีกลองเพล ที่ตีเพื่อบอกเวลาเพลตอนช่วง 11.00 น.

2.2 กลองที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม ได้แก่

2.2.1 กลองมโหระทึก เป็นกลองโลหะสำริด ใช้กริยาการตีว่ากระท่ง บรรเลงในงานที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์

2.2.2 กลองชนะ มีรูปร่างคล้ายกลองแขก ใช้ในขบวนแห่พระบรมศพ และศพเจ้านายตามฐานันดรศักดิ์ ใช้บรรเลงร่วมกันกับปี่ฉมและลูกเปิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

รายการอ้างอิง

กฤษฎา ด้านประดิษฐ์. **ครบเครื่องเรื่องกลองไทย**. นพรัตน์ก๊อปปี้: มหาสารคาม, 2560.

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม